

Pasi Kosken väitös-kirjatutkimus edustaa kasvatustieteitä, mutta se sisältää myös vahvoja sosiologisia painotuksia. Tutkimuksen kasvatustieteellinen näkökulma liittyy organisatorisen oppimisen problematiikkaan, sosiologinen näkökulma taas keskusteluun tuotantomallien kehittymisestä. Tekijä itse on taustaltaan sosiologi, ja tämä näkyy tavassa asettaa ja tarkastella tutkimuskysymyksiä.

Koski on tutkinut suomalaista rengastehdasta oppimisympäristönä ja analysoinut organisatorista oppimista edistäviä ja ehkäiseviä tekijöitä. Hänen toinen tutkimustehtävänsä koskee sitä, millaisia organisatorisen oppimisen prosesseja tehtaalla saatiin aikaiseksi erään kehittämishankkeen yhteydessä, mihin hän itse osallistui tarkkailijana. Kolmanneksi hän analysoi sitä, millaisiin varsinaisiin tuloksiin hanke johti. Kyse oli perinteisestä teollisuuslaitoksesta, joka on kuitenkin tunnettu Suomessa aktiivisen aloitetoimintansa sekä organisatorisen oppimisen ja tasa-arvon edistämiseen tekemiensä panostusten perusteella. Kehittämis- ja tutkimushanke toteutettiin vuosina 2000–2002.

Työssä tapahtuva oppiminen on noussut entistä tärkeämmäksi teemaksi yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa viime aikoina. On havaittu, että työpaikka ja itse työ on tosiasiallisesti vieläkin tärkeämpi oppimisen ja tiedon muodostuksen areena kuin aiemmin on ymmärretty. Myös aihetta käsittelevä tutkimus on Suomessa lisääntynyt kiitettävällä tavalla. Mieleen tulee viime vuosilta useitakin tutkimuksia, joissa aihetta on käsitelty.

Tutkimuksen toisen keskeisen innoittajan, taloustieteellisesti ja teollisuussosiologisesti suuntautu-

TEHDAS OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ – FORDISTINEN, SOSIOTEKNINEN VAI KEVYT?

Pasi Koski: Työ ja oppiminen rengastehtaassa. Organisatorinen oppiminen sekä sitä edistävät ja ehkäisevät tekijät teollisessa oppimisympäristössä. Tampere, Tampere University Press 2007. 236 s.

neen tuotantomalleja käsittelevän tutkimuksen, puolella tilanne ei valitettavasti ole samanlainen ainaakaan Suomessa. Tällaisen tutkimuksen perinne on ollut maassamme valitettavan ohut oikeastaan aina. Liittyisikö tämä siihen, ettei Suomi ole koskaan ollut kovin vahvasti perinteinen teollisuusyhteiskunta? Mehän hyppäsimme maatalousvaltaisesta ja metsäteollisesta yhteiskunnasta lähes suoraan palveluvaltaiseen tai jälkiteolliseen yhteiskuntaan.

Kosken tutkimus on sinänsä hyvin tehty. Kirjallisuuskatsaus osoittaa tekijän tuntevan relevantin organisatorista oppimista ja tuotantomalleja käsittelevän keskustelun, metodologiset valinnat on kuvattu ja perusteltu, empiirinen aineisto on käsitelty asiantuntevasti ja tutkimuskysymyksiin on esitetty vastaukset. Tutkimustaan Koski luonnehtii instrumentaaliseksi tapaustutkimukseksi. Käytetyt tutkimusmenetelmät ovat pääasiassa laadullisia, kuten henkilöhaastatteluja, ryhmäkeskusteluja ja havainnoiteja. Varsinkin hankkeen loppupuolella tekijän rooli laajeni pelkästä havainnoijasta osallistuvan havainnoijan suuntaan.

Koski luonnehtii tehdasta oppimisympäristönä hybridiksi, jossa on elementtejä niin fordistisesta,

sosioteknisestä kuin kevyestä tuotantomallista. Johtopäätöksenä on, että tuotannon ja työn organisointia koskevat käytännön ratkaisut ovat usein kompromisseja, ne perustuvat pragmaattiseen ajatteluun ja niihin heijastuvat spesifit historian kuluessa muotoutuneet valinnat. Kehittämishankkeen yhteydessä toteutettua kahta ongelmanratkaisuprosessia Koski analysoi lähinnä Crossanin, Lanen ja Whiten prosessimallin pohjalta. Malli soveltui si-

nänsä hyvin ongelmanratkaisuprosessien käsitteelliseen jäsentämiseen, mutta samalla sen ongelmiksi osoitautuivat liiallinen pelkistyneisyys ja lähes olematon oppimisen kontekstin huomioiminen. Kosken tutkimuksen kolmas pääkysymys koski kehittämishankkeen tuloksia. Hänen analyysinsä perusteella pääasiallisena kehittämismenetelmänä käytetty ongelmaperustaiseen oppimiseen perustuva PBL-valmennus toimi hyvin ja sen avulla konstruointiin uutta tietoa, jota kellään ei aiemmin ollut hallussaan.

Eniten jäin kaipaamaan tekijän omaa vahvempaa kontribuutiota tutkimuksen taustalla olleeseen kahteen tutkimusperinteeseen ja näistä erityisesti taloustieteellisestä ja sosiologisesti värityneeseen keskusteluun tuotantomalleista. Raija Julkinen totesi aikoinaan väitöskirjassaan kuinka Suomi oli 1970-luvulla ”valkea läiskä” työn uudelleenorganisointia käsitellessä kansainvälisessä tutkimuksessa. Sitä se ei ole enää, mutta alan sosiologisessa tutkimuksessa kontribuutiomme ei ole vielä kukaan kovin vahva. Myös Kosken tutkimuksen kysymyksenasettelut etenevät paljolti ulkomaisten tutkijoiden valmiiden mallien pohjalta, jotka perustuvat paljolti autoteollisuuden kokemuksiin.

Toinen kriittinen huomioni koskee organisaatio- tai mikropolitiikan statusta tutkimuksessa. Koski on nostanut tämän merkityksen ansiokkaalla tavalla esiin organisatoriseen oppimiseen vaikuttavana tekijänä, mutta sen käsittely jää kuitenkin vaillinaiseksi ja tätä kautta myös sen teoreettinen status jää tekijän omassa käsitteellisessä viitekehityksessä epämääräiseksi. Esimerkiksi Burawoyn pohjalta tehdyt kehittelyt tehdaspelien merkityksestä tyypistyvät organisaatio- tai mikropolitiikan mieltämiseksi lähinnä vain yhdeksi viidestä oppimista edistäväksi tai ehkäiseväksi tekijäryhmäksi – eräänlaiseksi residuaalimuuttujaksi. Useassa kohtaa tutkimuksen empiiristä

osaa palataan kysymykseen organisaatio- tai mikropolitiikan merkityksestä, mutta kovin syvälle tämän ilmiön luonteen ja merkityksen ymmärtämisessä ei tutkimuksessa kuitenkaan edellä mainitusta syystä johtuen päästä. On kuitenkin tärkeää, että asia on nostettu esille ja se tarjoaakin mielenkiintoisen näkökulman organisatorista oppimista käsitteleville teoreettisille jatkokehittelyille.

Kolmas kriittinen huomioni koskee sitä, että vaikka tekijä käy tarkkaan läpi tehdastasoisia mikrotekijöitä, tutkimuksesta paljolti puuttuu laajempi makro- ja mesotasoinen tarkastelu koskien kohteena olevan teollisuudenalan tai ympäröivän suomalaisen sosi-

aalisen kontekstin merkitystä. Voi kysyä, missä määrin on perusteltua tarkastella työpaikkojen luonnetta oppimisympäristönä irrallaan tällaisista laajemmista rakenteellisista ja institutionaalisista kontekstitekijöistä. Esimerkiksi brittiläisessä teollisuussosiologiassa on vuosien varrella keskusteltu paljonkin tämäntyyppisen ”tehdassosiologisen” (plant sociological) näkökulman rajoittuneisuudesta. Makro- ja mesotasoinen tarkastelun integrointi mikrotasoiseen tarkasteluun olisi ollut yksi askel juuri sellaisen holistisen viitekehityksen rakentamiseen, jonka tarpeeseen jatkotutkimusten aiheita pohtiessaan myös tutkimuksen tekijä itse viittaa.

Tuomo Alasoini